

УДК [378.091.33:338.48]-044.337

**Л. В. Мальцева**

### **ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ**

Нові проблеми міжнародного та внутрішнього життя суспільства, нові наукові відкриття, нове молоде покоління, яке формується під впливом умов сьогодення, ставлять перед вихованням та навчанням нові й складні задачі. Головним завданням сучасного навчального процесу є досконала підготовка фахівців будь-якої спеціальності. Умовою значного поліпшення якості освіти може бути впровадження у навчальний процес інноваційних методик навчання, які активізують пізнавальну діяльність, збагачують мотиваційну сферу та сприяють усвідомленому навчанню за фахом.

Теоретичними питаннями щодо вдосконалення навчального процесу присвячена певна кількість наукових праць Ю. Бабанського, М. Скаткіна, М. Данілова, І. Якіманської, І. Підласого, С. Баранової, В. Сластьоніної, В. Ортанського та ін. Мотиви навчання досліджувались науковцями С. Рубінштейном, В. Ільїною, Г. Щукіною та ін. Питання щодо сучасних підходів у навчанні розглядали В. Оконь, М. Махмутов, Л. Осадчук, Г. Щукіна, М. Віноградова, Є. Полат, О. Пометун, В. Дьяченко та ін. Але у науковій літературі відсутнім є систематизований огляд шляхів вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців з різних спеціальностей.

Метою статті є розкриття шляхів вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму.

Які ж шляхи вдосконалення навчального процесу треба запропонувати, щоб він відповідав сучасним вимогам? На сьогодні дидактика вже має достатній «арсенал» підходів, які спрямовані на поліпшення навчальних методик. До них можна віднести програмоване навчання, проблемне навчання, диференційоване навчання, особистісно-орієнтоване навчання та ін. Якщо проаналізувати ці підходи, то можна сказати, що вони спрямовані на підвищення якості знань та збагачення особистості учнів. Але кожен з них та разом взяті далеко не можуть вичерпати усі можливі підходи щодо вдосконалення навчального процесу. Тому важливо працювати над розробкою таких методик, які б відповідали вимогам сьогодення та одному з найголовніших принципів навчання, який визначив ще 400 років тому Ян Амос Коменський, а саме: «...учить легко, приємно и основательно» [3]. Безсумнівно, що саме «основательность» знань – головна та кінцева мета навчання. Тому й методичні напрацювання, щодо вдосконалення навчального процесу, повинні відбуватися у цьому ж руслі.

На нашу думку, з методичних прийомів, спрямованих на вдосконалення навчального процесу, можна виділити інноваційні (інтерактивні, проектні та комп'ютерні). Застосування сучасних інновацій в навчанні – одна з найважливіших та стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Інновація (від лат. in – у, novus – новий) означає нововведення. Особливістю педагогічної інновації є те, що її використання передбачає вдосконалення навчального процесу засобами певних нововведень, нових ідей, методів або форм педагогічної взаємодії учасників цього процесу [1; 4]. Основні методичні інновації пов'язані з використанням інтерактивних методів навчання.

Активні та їх різновид – інтерактивні методи навчання, спрямовані на розвиток пошуково-виконавчої та творчої активності тих, хто навчається [5]. Ми згодні з О. Пометун, Т. Ремек та ін., які найбільш важливими у сучасному навчальному процесі вважають саме інтерактивні методи та розглядають їх як самостійне утворення.

Якщо говорити про інтерактивні методи, то їх суть полягає у тому, що під час навчання відбувається не тільки оволодіння знаннями, уміннями та навичками, але й накопичення досвіду творчості, передавання цього досвіду іншим, усвідомлення при цьому потреби у придбанні знань, обговорення своїх навчальних дій з викладачем, іншими студентами групи, інакше, співробітництво з ними. Саме тому в останні роки інтерактивні методи (мозковий штурм, метод ПРЕС, займи позицію, навчаючи-вчуся, Case-study або інакше аналіз конкретних, практичних ситуацій, ділова та рольова гра, тренінги та ін.) стали активно застосовуватися у навчальному процесі [2; 5].

Необхідно зазначити, що на кафедрі туризму та готельного господарства ЛНУ імені Тараса Шевченка широко використовуються інтерактивні методи навчання при викладанні дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки фахівців сфери туризму, а саме «Організація готельного господарства», наприклад рольові ігри (теми «Організація приїзду та виїзду гостей готелю», «Організація роботи служб та підрозділів у готельному комплексі», «Організація та технологія роботи СПіР» тощо). У ході розгляду цих тем пропонуються проблемні ситуації, розв'язання яких потребує не тільки теоретичних знань, але й практичних вмінь; «Міжкультурна комунікація в туризмі», наприклад тренінги, які спрямовані на розвиток комунікативних навичок у спілкуванні з туристами різних вікових категорій та національностей.

Наступний інтерактивний метод, який відносять до інноваційного

– метод проекту. У його основі лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, вміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити тощо. Цей метод завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, удвох, групову), яку студенти здійснюють протягом певного часу. Метод проектів передбачає розв'язання проблеми або

проблем з використанням різних методів, засобів навчання та інтеграцію знань та вмінь з різних дисциплін [2].

Метод проектів широко використовується під час вивчення таких дисциплін, як «Історія туризму», «Туристське краєзнавство», «Туристське краєзнавство», «Екологічний туризм», «Організація туризму» та в рамках цієї дисципліни «Організація анімаційної діяльності», «Організація екскурсійної діяльності».

У ході вивчення дисципліни «Організація туризму» студентам пропонується розробити тури за певними ситуаційними завданнями наприклад, «Спираючись на туристські ресурси Луганської області, у відповідності до ознак, принципів та вимог щодо організації турів з певного виду туризму, розробити авторський проект «Тур вихідного дня: День здоров'я» для туристів у кількості 30 чоловік, тривалістю 2 дні, 1 ночівля за схемою:

№	Послуги	Документи, варіативність послуги, клас
1.	Обґрунтування можливості про ведення даного туру в області	оцінка наявності туристських ресурсів для проведення туру економічне обґрунтування доцільності даного туру
2.	Розміщення туристів	варіанти: 1) туристська база; 2) наметовий табір
3.	Послуги з харчування	обсяг харчування: одно, двох, трьох разове; меню
4.	Транспортні послуги	вид перевезення; клас транспортного засобу
5.	Екскурсійне обслуговування	вид екскурсії; назва екскурсії
6.	Анімаційне обслуговування	анімаційні програми у відповідності до віку та інтересів туристів
7.	Вартість туру	Рівень рентабельності

Під час вивчення дисципліни «Організація анімаційної діяльності» студенти знайомляться не тільки із сутністю анімаційних послуг, але й принципами проектування анімаційних програм для різних категорій туристів. Так, вони повинні за певним ситуаційним завданням розробити анімаційну спортивно-розважальну (спортивно-оздоровчу, культурно-розважальну або видовищно-розважальну) програму для активних туристів, вікової групи «молоді люди», які відпочивають улітку в туркомплексі «Судак». До ситуаційного завдання додається характеристика матеріально-технічної бази комплексу (без такої характеристики неможливо розробити будь-яку анімаційну програму):

- пляж для відпочинку, який обладнаний парасолями і тентами від сонця, шезлонгами;
- приміщення для рухливих ігор із спортивними тренажерами та аксесуарами для пейнтболу, бадмінтону;
- тенісні корти;
- бібліотека;
- літній та зимовий кіно-концертний зали;
- обладнана площадка на відкритому повітрі для проведення масових заходів та розважальних шоу, а також у наявності декорації, набори костюмів та реквізиту для сцени; проекційне, звукове, сценічне, світлотехнічне та інше обладнання для проведення шоу, дискотек, конкурсів тощо.

Передбачається також презентація розробленої анімаційної програми.

У рамках вивчення дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» студентам пропонується розробити екскурсію з обраної теми та для певної категорії екскурсантів. Так, можна рекомендувати наступні теми: Особистості в історії міста Луганська; Луганськ: вчора, сьогодні, завтра; Особливості забудови та архітектура Луганська; Історія однієї вулиці; Герої Луганська; Луганськ індустріальний; Луганщина літературна; Святинями православ'я Луганщини; Луганськ – осередок культури; Парки та сквери Луганська; Унікальні гідрологічні пам'ятки природи Луганщини; Історія кінних заводів на Луганщині; Луганськ спортивний; Подорож до природи (заповідними стежками Луганщини); Альма-матер (екскурсія по ЛНУ імені Тараса Шевченка) у тому числі й для людей з обмеженими фізичними можливостями.

Для виконання цього завдання студенти розподіляються на творчі групи, кожна отримує завдання: за обраною темою підібрати інформаційні джерела, в яких висвітлюється тема; вивчити матеріал; сформулювати назву екскурсії; визначити мету та завдання екскурсії; у відповідності до критеріїв підібрати екскурсійні об'єкти, які допоможуть розкрити тему екскурсії; сформувати, за необхідністю, «портфель екскурсовода»; побудувати маршрут екскурсії; скласти індивідуальний текст екскурсії та заповнити технологічну карту екскурсії. На виконання цього завдання відводиться відповідна кількість годин, а на завершальному етапі студенти презентують розроблену екскурсію.

Сьогодні найбільшого поширення у педагогічній діяльності набули комп'ютерні технології або мультимедійні, які дозволяють водночас використовувати різні можливості подання інформації – текстової, графічної, статистичної, анімаційної тощо. Це дозволяє представити інформацію в максимально ефективному вигляді.

Програма Power Point, яка входить у програмний пакет Microsoft Office, дозволяє оформити текстовий матеріал лекції у певному стилі, що значно підвищує ступінь сприйняття матеріалу студентською аудиторією. Навчальний матеріал може бути представлений слайдами з

темою та планом лекції, головними теоретичними положеннями, дефініціями понять, схемами, таблицями, малюнками або фотокартками та, за необхідністю, висновками. Такі лекції позитивно сприймаються аудиторією, бо таке навчання позбавлено рутинності, консерватизму. Навчальний матеріал подається більш структуровано, з акцентом на головне. Студенти мають можливість законспектувати тезисний матеріал, який подається на слайді, або записати дефініцію поняття тощо.

Мультимедіа можна застосовувати як у педагогічній діяльності викладача, так і у навчальній діяльності студентів. Практичні заняття також можуть проводитися у виді презентацій, але вони потребують попередньої серйозної підготовки. Так, під час вивчення дисципліни «Історія туризму» студентам видаються випереджаючі творчі завдання. Наприклад, до теми «Подорожі у Стародавньому світі» викладач пропонує підібрати навчальний матеріал та у програмі Microsoft Power Point підготувати презентацію про:

- Подорожі шумерів у Стародавні часи;
- Подорожі хараппанців у давнині;
- Подорожі стародавніх єгиптян;
- Подорожі фінікійців та карфагенян у Стародавні часи.

Студентам необхідно надати рекомендації щодо структури презентації, яка повинна включати наступні відомості: 1) історичний час; 2) місцеположення стародавньої країни; 3) особливості її розвитку; 4) види подорожей, що мали місце та їх мотивації; 5) географія подорожей; 6) мандрівники, що здійснювали ці подорожі; 7) результати подорожей та їх значення.

Вважаємо за необхідне надавати студентам консультацію стосовно призначення презентації, приблизної кількості слайдів, їх змісту та графічного оформлення. По завершенню презентації передбачається її обговорення та оцінювання за критеріями (зміст презентації, розкриття теми, розподіл матеріалу по слайдах, наявність та обґрунтованість графічного оформлення тощо).

Така організація навчального процесу та використання розглянутих методик у ньому, на нашу думку, може не тільки підвищити якість знань, але й активізувати роботу студентів без відчутних перевантажень, викликати у них зацікавленість до певної дисципліни, що на сьогодні, дуже актуально.

#### **Список використаної літератури**

**1. Бабанский Ю.К.** Педагогика / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1999. – 327 с. **2. Борисова И.И., Лиманова Е.Ю.** Интерактивные формы и методы обучения в высшей школе: уч.пособие / И.И. Борисова, Е.Ю. Лиманова. – Н. Новгород, 2001. – 65 с. **3. Коменский Я.А.** Великая дидактика. Педагогическое наследие / Я.А. Коменский. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с. **4. Скаткин М.Н.** Активизация познавательной деятельности учащихся в обучении/

М.Н. Скатки. – М.: Педагогика, 1965. – 254 с. **5. Пометун О.І., Ремех Т.О., Гейко І.М.** Практичне право / О.І. Пометун. – Київ, Генеза, 2001 – 167 с.

**Мальцева Л. В. Шляхи вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму**

У статті йдеться про шляхи вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму. Розглянуто педагогічні інновації (інтерактивні, проектні та комп'ютерні). Їх використання у навчальному процесі – одна з стійких тенденцій розвитку сучасного світового освітнього процесу.

*Ключові слова:* інновації, інтерактивні методи навчання, Case-study, ділова гра, рольова гра, тренінг, проектні методи навчання, комп'ютерні методи навчання (мультимедіа), презентація.

**Мальцева Л. В. Пути усовершенствования учебного процесса при подготовке специалистов сферы туризма**

В статье раскрываются пути усовершенствования учебного процесса при подготовке специалистов сферы туризма. Рассматриваются педагогические инновации (интерактивные, проектные и компьютерные). Их использование в учебном процессе – одна из устойчивых тенденций развития современного мирового образовательного процесса.

*Ключевые слова:* инновации, интерактивные методы обучения, Case-study, деловая игра, ролевая игра, тренинг, проектные методы обучения, компьютерные методы обучения (мультимедиа), презентация.

**Malceva L. V. Ways of Improvement of the Educational Process in the Preparation of Specialists in the Sphere of Tourism**

The article describes ways of improvement of the educational process in the preparation of specialists in the sphere of tourism. We consider pedagogical innovation: interactive (Case-study, business and role-playing games, training, etc.), computer and projective. Use in the classroom innovative educational technologies is one of the enduring trends in the modern world educational process.

It is going about the use of materials interactive techniques in the study subjects «History of tourism», «Organization of tourism. Organization of the animation», «Organization of tourism. Organization of sightseeing activities». As experience shows, the use of pedagogical innovations considerably activates work of students without perceptible overloads, causes the personal interest in the study of certain discipline.

*Key words:* innovation, interactive learning methods, Case-study, role play, training project teaching methods, computer teaching methods (multimedia), presentation.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Сорокіна Г. О.

УДК 379.85-057:[37.03:504]

**Г. О. Сорокіна**

**ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧА ПРАКТИКА ЯК НЕОБХІДНА  
УМОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ  
ГАЛУЗІ**

Головною проблемою сучасних навчальних закладів, які готують туристичні кадри є формування конкурентоздатних фахівців, які мають підприємницькі навички, здатні працювати творчо та ініціативно. Поєднання теорії та практики – основна умова навчання туризму та гостинності. У багатьох школах закордоном на практику відводиться стільки ж часу, скільки на теоретичну частину.

На сьогодні в туристичній освіті України виділяють такі етапи практичної підготовки студентів:

- практичні роботи, на яких розпочинається формування первинних професійних навичок;

- навчальна практика, основною метою якої є ознайомлення майбутніх фахівців зі специфікою майбутньої професійної діяльності, отримання первинних професійних знань і вмінь та ін.;

- технологічна (виробнича) практика, основним завданням якої є ознайомлення студентів з виробничим процесом і технологічним циклом безпосередньо на туристичному підприємстві, закріплення знань, отриманих студентами в процесі аудиторних занять, і здобуття досвіду роботи;

- професійна практика, що є останнім етапом навчання. Основною її метою є узагальнення й закріплення знань, практичних умінь і навичок та застосування їх на базі конкретного господарського суб'єкту, оволодіння професійним досвідом та ін. [1].

Аналіз галузевого стандарту вищої освіти України та навчальних планів різних ВНЗ України дозволяє стверджувати, що на сьогодні в навчальному процесі закладів, які готують фахівців з туризму відсутня туристсько-краєзнавча практика, яка є, на наш погляд, необхідною умовою високоякісної фахової підготовки фахівців, оскільки вона спрямована на формування краєзнавчої компетентності студентів.

На нашу думку, сучасний фахівець туристичної галузі, в першу чергу, повинен досконало знати туристичний потенціал і туристичні ресурси своєї держави, свого рідного краю. Туристсько-краєзнавча практика дозволить майбутнім фахівцям у якійсь мірі компенсувати цю прогалину в їх практичній підготовці.